

ការកំណត់ទស្សនាទាន “សេចក្តីថ្លែងរូបជាមនុស្ស” នៅកម្ពុជា៖ ការពិនិត្យលើច្បាប់ គោលនយោបាយ និងឯកសាររបស់សង្គមស៊ីវិល

១. សេចក្តីផ្តើម

សារកន្លឹះ

ជាញឹកញយ «សេចក្តីថ្លែងរូបជាមនុស្ស» ត្រូវបានយល់ថាជាប់ទាក់ទងនឹងគុណតម្លៃខាងក្នុងរបស់មនុស្ស ផ្ទុយពីការកាត់តែងសេចក្តីថ្លែងរូបដែលផ្តោតលើឋានៈរបស់បុគ្គល ឬស្ថាប័ន។

ខណៈដែល «សេចក្តីថ្លែងរូបជាមនុស្ស» ជាញឹកញយជាស្នូលនៃលិខិតុបករណ៍សិទ្ធិមនុស្សអន្តរជាតិ និងកម្មវិធីអភិវឌ្ឍន៍ប្រកបដោយចីរភាព ក៏ត្រូវបានគេយល់ក្នុងកន្លងមកថា វាត្រូវបានគេយល់ថាជាគុណតម្លៃខាងក្នុងរបស់មនុស្ស (Barosso, 2012)។ ប៉ុន្តែ អ្វីដែល «សេចក្តីថ្លែងរូបជាមនុស្ស» ត្រូវបានគេយល់ថាជាគុណតម្លៃខាងក្នុងរបស់មនុស្ស (Barosso, 2012)។ ប៉ុន្តែ អ្វីដែល «សេចក្តីថ្លែងរូបជាមនុស្ស» ត្រូវបានគេយល់ថាជាគុណតម្លៃខាងក្នុងរបស់មនុស្ស (Barosso, 2012)។

នៅកម្ពុជា ការយល់ឃើញចំពោះ «សេចក្តីថ្លែងរូបជាមនុស្ស» មានលក្ខណៈពហុភាព និងអាស្រ័យតាមបរិបទ ដែលជូន កាល មានអត្ថន័យជាន់គ្នា ហើយពេលខ្លះក៏ផ្ទុយគ្នាផងដែរ។

«សេចក្តីថ្លែងរូបជាមនុស្ស» ត្រូវបានគេភ្ជាប់នឹងសិទ្ធិការងារ លក្ខខណ្ឌការងារ ស្តង់ដារអប្បបរមានៃជីវភាពរស់នៅ ការកាត់បន្ថយភាពក្រីក្រ និង ស្ថេរភាពគ្នា នៅក្នុងច្បាប់ គោលនយោបាយ និងការតស៊ូមតិនៅកម្ពុជា។

លទ្ធផលនៃការការពារ «សេចក្តីថ្លែងរូប» នៅកម្ពុជា អាចមានលក្ខណៈចម្រុះ និងផ្ទុយគ្នា រួមមានគំរូការងារសិទ្ធិមនុស្ស រហូតដល់ការរឹតត្បិតសិទ្ធិ និងឥរិយាបថមួយចំនួន។

អ្វីដែលជាអត្ថន័យនៃ «សេចក្តីថ្លែងរូប» នៅក្នុងច្បាប់ នឹងគោលនយោបាយកម្ពុជា តែងតែមិនច្បាស់លាស់នោះទេ ដែលនាំឱ្យមានការព្រួយបារម្ភពីការបកស្រាយដែលមិនសមរម្យ។

ចាប់តាំងពីការបញ្ចូលទៅក្នុងសេចក្តីប្រកាសជាសកលស្តីពីសិទ្ធិមនុស្សនាឆ្នាំ១៩៤៩ ទស្សនាទាន «សេចក្តីថ្លែងរូបជាមនុស្ស» បានក្លាយទៅជាទស្សនាទានមូលដ្ឋាននៃសិទ្ធិមនុស្ស ដែលជាញឹកញយត្រូវបានប្រើក្នុងបរិបទសិទ្ធិមនុស្សអន្តរជាតិ និងកម្មវិធីអភិវឌ្ឍន៍ប្រកបដោយចីរភាព (និងគោលដៅអភិវឌ្ឍន៍ប្រកបដោយចីរភាព របស់អង្គការសហប្រជាជាតិឆ្នាំ២០៣០) នៅទូទាំងពិភពលោក។ ផ្ទុយពីទម្រង់ការកាត់តែងសេចក្តីថ្លែងរូបផ្សេងទៀត ដែលគេសន្មតថ្នែកលើឋានៈរបស់បុគ្គលឬស្ថាប័ន ជាញឹកញយ ទស្សនាទាន «សេចក្តីថ្លែងរូបជាមនុស្ស» ត្រូវបានយល់ថាជាគុណតម្លៃខាងក្នុងរបស់មនុស្ស (Barosso, 2012)។ ប៉ុន្តែ អ្វីដែល «សេចក្តីថ្លែងរូបជាមនុស្ស» ត្រូវបានគេយល់ថាជាគុណតម្លៃខាងក្នុងរបស់មនុស្ស (Barosso, 2012)។ ប៉ុន្តែ អ្វីដែល «សេចក្តីថ្លែងរូបជាមនុស្ស» ត្រូវបានគេយល់ថាជាគុណតម្លៃខាងក្នុងរបស់មនុស្ស (Barosso, 2012)។

ប្រទេសកម្ពុជាបានផ្តល់សច្ចាប័នលើលិខិតុបករណ៍សិទ្ធិមនុស្សអន្តរជាតិជាច្រើន ដែលសំដៅការពារ «សេចក្តីថ្លែងរូបជាមនុស្ស» រួមមានកតិកាសញ្ញាអន្តរជាតិស្តីពីសិទ្ធិពលរដ្ឋនិងសិទ្ធិនយោបាយ អនុសញ្ញាស្តីពីសិទ្ធិកុមារ អនុសញ្ញាស្តីពីសិទ្ធិជនពិការ អនុសញ្ញាស្តីពីការបំបាត់រាល់ទម្រង់នៃការរើសអើងប្រដាប់ដៃ ដង្ហែរ អនុសញ្ញា ប្រដាប់ដៃការធ្វើទារុណកម្ម និងអនុសញ្ញាអន្តរជាតិស្តីពីការបំបាត់រាល់ទម្រង់នៃការរើសអើងពូជសាសន៍។ ក្រោមកិច្ចសហការជាមួយអង្គការសហប្រជាជាតិ ប្រទេសកម្ពុជាក៏បាននឹងកំពុងកាត់ទោសអតីតមេដឹកនាំខ្មែរក្រហមចំពោះ «ការវាយប្រហារលើសេចក្តីថ្លែងរូបរបស់មនុស្ស» នៅអង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជា។ ទោះជាយ៉ាងនេះក៏ ការវិនិយោគក្នុងបុព្វហេតុសិទ្ធិមនុស្សនេះ តែងតែមិនឆ្លុះបញ្ចាំងពីការអនុវត្តក្នុងស្រុកឡើយ ហើយប្រទេសកម្ពុជាបន្តជួបបញ្ហាប្រឈមក្នុងការថែរក្សានីតិវិធី (World Justice Project, 2018) សិទ្ធិនយោបាយ និងសេរីភាពពលរដ្ឋ (Reporters without Borders, 2018) និងសិទ្ធិសង្គមសេដ្ឋកិច្ច (Peou, 2018; Pou and Behan, 2019)។ ទន្ទឹមនឹងគ្នានេះ សិទ្ធិមនុស្ស ត្រូវបានគេមើលឃើញកាន់តែច្បាស់ថា មានភាពរលឹបផ្អែកនយោបាយ និង/ឬ ជាការចាក់បញ្ចូលរបស់លោកខាងលិចមកក្នុងតំបន់អាស៊ី (Huong et al. 2018)។

វាអាចថា ទស្សនាទាន «សេចក្តីថ្លែងរូបជាមនុស្ស» បង្ហាញពីមធ្យោបាយមួយ ដែលជួយលើកស្ទួយគុណតម្លៃសិទ្ធិមនុស្សជាមូលដ្ឋាននៅកម្ពុជា (Lee, 2008)។ ទោះជាយ៉ាងណាក៏

ការនាំចូលយ៉ាងសាមញ្ញនៃទស្សនាទាន
 «សេចក្តីថ្លៃថ្នូរជាមនុស្ស» ទៅក្នុងបរិបទវប្បធម៌
 និងភាសាផ្សេងៗគ្នា ជាបញ្ហាប្រឈមសម្រាប់អ្នកកសិករ
 និងអ្នកអប់រំផ្នែកសិទ្ធិមនុស្ស។
 វាក៏អាចកម្រិតការយល់ឃើញលើទស្សនាទាននេះ ថាជា
 “កម្មសិទ្ធិ” ក្នុងស្រុកផងដែរ។ មានការស្រាវជ្រាវតិចតួចបំផុត
 ដែលបានស្វែងយល់អំពីអត្ថន័យជាភាសាខ្មែរនៃទស្សនា
 ទានសិទ្ធិមនុស្សជាមូលដ្ឋាននេះ (Ledgerwood and Un,
 2003; Pou and Beban, 2015; 2019)។ គម្រោងស្រាវជ្រាវ
 “ការកំណត់ទស្សនាទាន «សេចក្តីថ្លៃថ្នូរជាមនុស្ស» នៅកម្ពុជា”
 ព្យាយាមស្វែងរកដំណោះស្រាយចំពោះកម្ពុកនេះ
 តាមរយៈការស្វែងយល់ពីរបៀបដែល
 «សេចក្តីថ្លៃថ្នូរជាមនុស្ស»
 ត្រូវបានលើកយកមកប្រើប្រាស់ក្នុងច្បាប់ គោលនយោបាយ
 និងការកសិករនៅកម្ពុជា
 និងថាតើប្រជាជនកម្ពុជាមកពីគ្រប់មជ្ឈដ្ឋាន
 និងវិស័យជំនាញចម្រុះ
 យល់ឃើញយ៉ាងដូចម្តេចចំពោះទស្សនាទាននេះ។
 តាមមធ្យោបាយនេះ យើងនឹងស្វែងយល់ថាតើទស្សនាទាន
 «សេចក្តីថ្លៃថ្នូរជាមនុស្ស» មានលក្ខណៈដូចគ្នា
 ឬផ្ទុយពីគ្នាក្នុងក្របខណ្ឌនៃ «សេចក្តីថ្លៃថ្នូរ» ផ្សេងទៀត
 និងគុណតម្លៃផ្សេងទៀតនៅកម្ពុជា។
 អត្ថបទស្រាវជ្រាវសង្ខេបនេះ ផ្អែកលើការពិនិត្យលើច្បាប់
 គោលនយោបាយ
 និងការកសិកររបស់សង្គមសិវិលនៅកម្ពុជាដែលមានស្រាប់
 ជាសាធារណៈ។ នៅទីនេះ យើងផ្តល់ឧទា.
 ហរណ៍គំនិតកំណត់នៃបរិបទមួយចំនួន ដែលទស្សនាទាន
 «សេចក្តីថ្លៃថ្នូរជាមនុស្ស» ត្រូវបានយកមកប្រើប្រាស់
 ក៏ដូចជាធ្វើការកត់សម្គាល់ពីក្របខណ្ឌនៃ «សេចក្តីថ្លៃថ្នូរ»
 ផ្សេងទៀតដែលអាចទាក់ ទង ជានិច្ច
 ឬអាចជួយពិសញ្ញាណនៃទស្សនាទាន
 «សេចក្តីថ្លៃថ្នូរជាមនុស្ស»។

២. ការបកប្រែ “សេចក្តីថ្លៃថ្នូរជាមនុស្ស”

ទោះបីជាមានការបញ្ឈប់លក្ខណៈលិខិតបកប្រែសិទ្ធិមនុស្សជា
 ច្រើន ដែលត្រូវបានបកប្រែជាភាសាខ្មែរ
 យើងរកមិនឃើញការបកប្រែឃ្លា «human dignity» ជា
 “ផ្លូវការ” ក្នុងភាសាខ្មែរឡើយ។
 យើងបានរកឃើញមានការប្រើប្រាស់ឃ្លាមួយចំនួន
 ដែលត្រូវបានប្រើប្រាស់ដោយមិនស៊ីសង្វាក់គ្នា ដូចជា៖
 «សេចក្តីថ្លៃថ្នូរជាមនុស្ស» សេចក្តីថ្លៃថ្នូររបស់មនុស្ស
 និងសេចក្តីថ្លៃថ្នូរក្នុងនាមជាមនុស្ស។ វាមិនច្បាស់ថា
 ឃ្លាទាំងនេះមានអត្ថន័យខុសពីគ្នានោះទេ
 ហើយក៏មិនបង្ហាញដែរថា គេយល់ឃើញយ៉ាងណាចំពោះឃ្លា
 «សេចក្តីថ្លៃថ្នូរជាមនុស្ស» នោះដែរ។
 អ្វីដែលគួរឱ្យចាប់អារម្មណ៍ជាងនេះសម្រាប់យើង
 គឺរបៀបដែលទស្សនាទានមូលដ្ឋាននេះ
 ត្រូវបានគេយកមកប្រើប្រាស់ និងយល់ឃើញ
 ពោលគឺការមិនបានបែងចែកអត្ថន័យឱ្យដាច់ស្រឡះពីគ្នា
 ខណៈដែលយើងផ្ដោតតែលើពាក្យពេចន៍
 អាចបង្កជាហានិភ័យនៃការកាន់ច្រឡំ។
 ការស្រាវជ្រាវបង្ហាញថា ក្នុងការអនុវត្ត
 ការបកប្រែតាមពាក្យនៃ «សេចក្តីថ្លៃថ្នូរជាមនុស្ស»
 អាចប្រែប្រួលយ៉ាងច្រើនពីអត្ថន័យដែលមានក្នុងភាសាដែល
 បានបកប្រែ (Kamir, 2002; Inoue, 1991; McCrudden,
 forthcoming)។ នៅប្រទេសកម្ពុជា ពាក្យ «សេចក្តីថ្លៃថ្នូរ»
 អាចត្រូវបានផ្តល់ជាមួយនឹងទស្សនាទានផ្សេងទៀតដូចជា
 «សេចក្តីថ្លៃថ្នូររបស់ពលរដ្ឋ» «សេចក្តីថ្លៃថ្នូររបស់បុគ្គល»
 «សិទ្ធិមានសេចក្តីថ្លៃថ្នូរ» និងសេចក្តីថ្លៃថ្នូររបស់បុគ្គល
 ក្រុមបុគ្គល និងវិជ្ជាជីវៈជាក់លាក់ ដូចជា សេចក្តីថ្លៃថ្នូររបស់ស្ត្រី
 កុមារ និងជនពិការជាដើម។ ក្នុងឧទាហរណ៍ខាងក្រោម
 យើងនឹងរំលេចឱ្យឃើញពីជម្រើសនៃការប្រើប្រាស់ឃ្លាខុសៗគ្នា
 ព្រមទាំងរបៀបដែលឃ្លាទាំងនេះ
 ត្រូវបានលើកយកមកប្រើប្រាស់ក្នុងបរិបទផ្សេងៗ។

៣. ការកំណត់ “សេចក្តីថ្លៃថ្នូរជាមនុស្ស”

សេចក្តីថ្លៃថ្នូរជាមនុស្ស សិទ្ធិការងារ និងលក្ខខណ្ឌការងារ

ក្រៅពីឯកសារច្បាប់សិទ្ធិមនុស្សអន្តរជាតិ
 និងមនុស្សធម៌អន្តរជាតិដែលបានលើកឡើងក្នុងសេចក្តីផ្តើ
 មខាងលើ ការបកប្រែផ្ទាល់នៃឃ្លា “human dignity”
 ជាភាសាអង់គ្លេស កើតឡើងក្នុងបរិបទពីរដែលពាក់ព័ន្ធគ្នា។
 ទីមួយ ច្បាប់ គោលនយោបាយ
 និងការកសិករនៅកម្ពុជាទាញក្លាយយ៉ាងច្បាស់រវាង
 «សេចក្តីថ្លៃថ្នូរជាមនុស្ស» សិទ្ធិការងារ និងលក្ខខណ្ឌការងារ។
 ឧទាហរណ៍ មាត្រា ១០៤ នៃច្បាប់ការងារ ឆ្នាំ១៩៩៧
 តម្រូវឱ្យប្រាក់ឈ្នួលអាចធានានូវបទដ្ឋានជីវភាព
 «សមរម្យទៅតាមសេចក្តីថ្លៃថ្នូរជាមនុស្ស» វិជ្ជក្រមព្រហ្មទណ្ឌ
 បានហាមឃាត់លក្ខខណ្ឌការងារ
 ដែលមិនសមរម្យទៅតាមសេចក្តីថ្លៃថ្នូរជាមនុស្ស
 ហើយគោលនយោបាយស្តីពីទេសន្តរប្រវេសន៍ការងារ
 សម្រាប់ប្រទេសកម្ពុជាឆ្នាំ២០១០ បានឱ្យនិយមន័យ
 “ការងារសមរម្យ”
 ដោយតម្រូវឱ្យមានលក្ខខណ្ឌការងារប្រកបដោយ “សេចក្តីថ្លៃថ្នូរ
 រជាមនុស្ស”។ ពាក់ព័ន្ធនឹងចំណុចនេះ
 គោលនយោបាយជាតិស្តីពីមុខរបរ និងការងារ ឆ្នាំ២០១៥
 ២០២៥ បានផ្សារភ្ជាប់ “ការងារសមរម្យ”
 ទៅនឹងកម្រិតជីវភាព សេចក្តីថ្លៃថ្នូរ
 និងសុខុមាលភាពសមស្រប “ដែលល្អប្រសើរ”
 ខណៈដែលគោលនយោបាយស្តីពីទេសន្តរប្រវេសន៍ការងារ
 ឆ្នាំ២០១០ បានអំពាវនាវឱ្យផ្តល់
 “សេចក្តីថ្លៃថ្នូរសម្រាប់ពលករទេសន្តរប្រវេសន៍”។
 កំណត់រាប់រវាង “សេចក្តីថ្លៃថ្នូរជាមនុស្ស” និង សិទ្ធិការងារ
 ឆ្លុះបញ្ចាំងពីយុទ្ធនាការ
 របស់អង្គការពលកម្មអន្តរជាតិនៅកម្ពុជា
 ដែលលើកស្ទួយលក្ខខណ្ឌការងារស្តីពី “សេរីភាព សមធម៌
 សន្តិសុខ និងសេចក្តីថ្លៃថ្នូរជាមនុស្ស”
 តាមរយៈកម្មវិធីការងារសមរម្យ។ ទស្សនាទានស្រដៀងនេះ
 ត្រូវបាននឹងកំពុងប្រើប្រាស់ដោយអង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាល
 មួយចំនួនធ្វើការលើសិទ្ធិការងារ ដូចជាមជ្ឈ
 មណ្ឌលសម្ព័ន្ធភាពការងារ និងសិទ្ធិមនុស្ស (CENTRAL)
 ដែលមានទស្សនវិស័យសម្រាប់ប្រជាជនកម្ពុជាឱ្យ
 “រស់នៅប្រកបដោយសេចក្តីថ្លៃថ្នូរជាមនុស្ស និងសន្តិភាព”
 សមាគមថ្លៃថ្នូរ (ដែលឈ្មោះនេះមានពាក្យ “សេចក្តីថ្លៃថ្នូរ”)
 ដែលធ្វើយុទ្ធនាការដើម្បី
 “លក្ខខណ្ឌការងារដែលមានភាពថ្លៃថ្នូរ”
 សម្រាប់សិល្បករក្នុងស្រុក និងអង្គការគំរូលើស្ត្រី ដែល
 អំពាវនាវឱ្យមានការប្រព្រឹត្តចំពោះស្ត្រី
 ដែលបម្រើការងារក្នុងវិស័យសេវាកម្សាន្ត ប្រកបដោយ
 “សេចក្តីថ្លៃថ្នូរ និងសមភាព”។

សេចក្តីថ្លៃថ្នូរជាមនុស្ស ការអភិវឌ្ឍ និងការកាត់បន្ថយភាពក្រីក្រ

ការបកប្រែផ្ទាល់នៃឃ្លា “human dignity”
 ក៏ត្រូវបានភ្ជាប់នឹងការអភិវឌ្ឍ និងការកាត់បន្ថយភាពក្រីក្រផងដែរ។ ចំណងភ្ជាប់នេះ
 ភាគច្រើនលើកយកមកប្រើប្រាស់ដោយអង្គការជាតិ
 និងអន្តរជាតិជាមួយមូលនិធិគ្រីស្តសាសនាអន្តរជាតិ។
 ឧទាហរណ៍ អង្គការ Caritas Cambodia (ដៃគូអភិវឌ្ឍសង្គមនៃវិហារកាតូលិកនៅប្រទេសកម្ពុជា) សំដៅ
 “ស្តារសេចក្តីថ្លៃថ្នូរជាមនុស្សរបស់ជនក្រីក្រ
 និងរំដោះពួកគេចេញពីកណ្តាប់ដៃនៃភាពក្រីក្រ”
 ហើយអង្គការជីវិតថ្លៃថ្នូរ (Life with Dignity)
 (ដែលដំបូងឡើយជាកម្មវិធីមួយរបស់ Lutheran World
 Federation) ធ្វើការលើ “ការងារអភិវឌ្ឍដែលផ្តល់

អាទិភាពលើសេចក្តីថ្លៃថ្នូរជាមនុស្ស” និងអង្គការ Catholic Relief Services ព្យាយាម “លើកកម្ពស់សេចក្តីថ្លៃថ្នូរជាមនុស្ស និងកាត់បន្ថយភាពក្រីក្រ”។ ជួនកាល អង្គការទាំងនេះ ផ្សារភ្ជាប់ទំនាក់ទំនងយ៉ាងច្បាស់រវាង “សេចក្តីថ្លៃថ្នូរជាមនុស្ស” ទៅនឹងជំនឿគ្រិស្តសាសនា ឧទាហរណ៍អង្គការ Catholic Relief Services បានបញ្ជាក់ថាពួកគេត្រូវបានជំរុញលើកទឹកចិត្ត ដោយការបង្រៀនរបស់ព្រះយេស៊ូ ឱ្យអោយតម្លៃលើ “សេចក្តីថ្លៃថ្នូររបស់ជីវិតមនុស្សគ្រប់រូប”។

៤. សេចក្តីថ្លៃថ្នូរ និងការការពារសិទ្ធិ

ខណៈដែលការបកស្រាយខាងលើ ជាការបកប្រែក្នុងខ្លាំងបំផុតនៃឃ្លាជាភាសាអង់គ្លេស “human dignity” គេអាចរកឃើញក្របខណ្ឌនៃពាក្យ «សេចក្តីថ្លៃថ្នូរ» ផ្សេងទៀត នៅក្នុងច្បាប់ គោលនយោបាយ និងការតស៊ូមតិក្នុងកម្ពុជា។ ក្របខណ្ឌខ្លះ ទាក់ទងនឹងការ ការពារសិទ្ធិរបស់ពលរដ្ឋ និងឬក្រុមបុគ្គលជាក់លាក់នៅក្នុងសង្គម។

សិទ្ធិមនុស្ស និងសេចក្តីថ្លៃថ្នូររបស់ពលរដ្ឋ

ជាញឹកញយ សិទ្ធិមនុស្ស និង «សេចក្តីថ្លៃថ្នូរ» ទាក់ទងគ្នាទៅវិញទៅមកក្នុងច្បាប់ គោលនយោបាយ និងការតស៊ូមតិក្នុងកម្ពុជា។ ការយោងលើ «សិទ្ធិមនុស្ស និងសេចក្តីថ្លៃថ្នូរ» ត្រូវបានលើកយកមកប្រើក្នុងន័យទូទៅ។ ឧទាហរណ៍ រាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជាយោងលើ “ការលើកស្ទួយសិទ្ធិមនុស្ស និងសេចក្តីថ្លៃថ្នូរ” ជាគោលដៅមួយក្នុងចំណោមគោលដៅផ្សេងទៀត ក្នុងផែនការយុទ្ធសាស្ត្រអភិវឌ្ឍន៍ជាតិ (២០១៤-២០១៨ និង ២០១៩-២០២៣) និងយុទ្ធសាស្ត្រចតុកោណ (២០១៨-២០២៣)។ ស្រដៀងគ្នានេះដែរ ក្រមរដ្ឋប្បវេណី ឆ្នាំ២០០៧ លើកឡើងថាខ្លឹមសារទាំងស្រុងនៃក្រម បានបញ្ជាក់យ៉ាងច្បាស់អំពីការធានា “សេចក្តីថ្លៃថ្នូររបស់បុគ្គល សមភាពរវាងភេទ និងការធានាសិទ្ធិលើទ្រព្យសម្បត្តិ” ដែលត្រូវបានកំណត់នៅក្នុងរដ្ឋធម្មនុញ្ញ។ រដ្ឋធម្មនុញ្ញ ឆ្នាំ១៩៩៣ មានលក្ខណៈជាក់លាក់ជាងនេះដោយកំណត់ពី “សេចក្តីថ្លៃថ្នូររបស់ប្រជាពលរដ្ឋ” ដែលតម្រូវសម្រាប់ការហាមឃាត់ការឃុំឃាំង ទារុណកម្ម និងការធ្វើបាបលើរូបរាងកាយរបស់ជនជាប់ឃុំដោយខុសច្បាប់ ការឆ្លើយសារភាព និងទោសប្រហារជីវិតដោយខុសច្បាប់។ នៅក្នុងបរិបទនេះ សេចក្តីថ្លៃថ្នូរហាក់ក្លាយជាសិទ្ធិពលរដ្ឋ និងសិទ្ធិនយោបាយ និងការរឹតត្បិតសកម្មភាពរបស់រដ្ឋ។ ការបកស្រាយបែបនេះ ក៏ត្រូវបានបង្ហាញច្បាស់ក្នុងការតស៊ូមតិរបស់សង្គមស៊ីវិលផង ដែរ។ ឧទាហរណ៍ អង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាលក្នុងស្រុកនិងអន្តរជាតិខាងសិទ្ធិមនុស្ស បានជំទាស់នឹងការប្រើប្រាស់កម្លាំងប្រឆាំងនឹងបាតុករ និងបានអំពាវនាវ “ឱ្យមានការប្រព្រឹត្តចំពោះប្រជាជនកម្ពុជា ប្រកបដោយសេចក្តីថ្លៃថ្នូរ និងយុត្តិធម៌ ផ្អែកលើសិទ្ធិមូលដ្ឋានជាសកល”(AHRG, 2012)។ ស្រដៀងគ្នានេះដែរ ការរឹតត្បិតរបស់រដ្ឋាភិបាលលើសេរីភាពនៃការបញ្ចេញមតិ កំរងការជំទាស់ថា “បានរំលោភបំពានសិទ្ធិជាមូលដ្ឋាន ដែលជាខ្លឹមស្នូលនៃជីវិត និងសេចក្តីថ្លៃថ្នូររបស់មនុស្ស” (CCHR, 2010)។

សិទ្ធិរបស់ក្រុមងាយរងគ្រោះ និងការរស់នៅប្រកបដោយសេចក្តីថ្លៃថ្នូរ

ការតាក់តែងផ្សេងទៀត បញ្ជាក់ពីតម្រូវការក្នុងការគោរព សេចក្តីថ្លៃថ្នូររបស់ក្រុមបុគ្គលជាក់លាក់ក្នុងសង្គម។ តួយ៉ាង

ផែនការយុទ្ធសាស្ត្រជាតិស្តីពីការភាព បានកំណត់ច្បាស់យ៉ាងច្បាស់សង្គមដែលមានការគោរព សិទ្ធិ និងសេចក្តីថ្លៃថ្នូរសម្រាប់ជនពិការ។ ក្នុងន័យស្រដៀងនេះ អង្គការ Humanity and Inclusion នៅកម្ពុជា បានព្យាយាមជំរុញលើកស្ទួយ “វប្បធម៌នៃសេចក្តីថ្លៃថ្នូរ ការទទួលបានសេចក្តីថ្លៃថ្នូរ និងបរិយាប័ន្នភាព” សម្រាប់ជនពិការផងដែរ។ អង្គការជាតិ និងអន្តរជាតិ ដែលកំពុងប្រតិបត្តិការនៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជា បានធ្វើការដើម្បីពង្រឹងសមត្ថភាពក្រុមជនងាយរងគ្រោះ ឱ្យ “រស់នៅប្រកបដោយសេចក្តីថ្លៃថ្នូរ”។ ឧទាហរណ៍ មជ្ឈមណ្ឌលកម្ពុជាដើម្បីការពារសិទ្ធិកុមារ បានគាំទ្រកុមារដែលរងគ្រោះដោយអំពើហិង្សា ដើម្បីទ្រទ្រង់ “អនាគតផ្ទាល់ខ្លួនរបស់ពួកគេប្រកបដោយសេចក្តីថ្លៃថ្នូរ” តាមរយៈការផ្តល់ការអប់រំ និងជំនាញបំប៉នជីវិត ខណៈដែលអង្គការកម្ពុជាដើម្បីជួយស្ត្រីមានវិបត្តិ បានកំណត់ “មនុស្សគ្រប់រូបដោយមិនគិតពីឋានៈសង្គម យេនឌ័រ ពិការភាព ឬភាពខុសប្លែកគ្នាផ្សេងទៀត...ដើម្បីរស់នៅប្រកបដោយសេចក្តីថ្លៃថ្នូរ” ជាគុណតម្លៃស្នូលនៅពេលផ្តល់សេវាកម្មរបស់ពួកគេ ដល់ស្ត្រីរងគ្រោះដោយអំពើហិង្សា។ ក្នុងបរិបទទាំងនេះរហាក់ដូចជាសេចក្តីថ្លៃថ្នូរទាក់ទងនឹង ស្តង់ដារអប្បបរមានៃជីវភាពរស់នៅ ក៏ដូចជាការមិនរើសអើង និងសេរីភាពចុះផ្តុំពីអំពើហិង្សា។

៥. សេចក្តីថ្លៃថ្នូរ ការរឹតត្បិតសិទ្ធិ និងបទដ្ឋានគរិយាបថ

ឧទាហរណ៍ទាំងឡាយខាងលើ បានបង្ហាញពីរបៀបដែល “សេចក្តីថ្លៃថ្នូរជាមនុស្ស” និងក្របខណ្ឌនៃសេចក្តីថ្លៃថ្នូរផ្សេងទៀត ត្រូវបានលើកយកមកប្រើប្រាស់ ដើម្បីបន្តរបៀបវារៈផ្នែកលើសិទ្ធិមនុស្ស។ ក្នុងផ្នែកនេះ យើងនឹងរំលែចឱ្យឃើញឧទាហរណ៍មួយចំនួនដែល “សេចក្តីថ្លៃថ្នូរ” ត្រូវបានផ្សារភ្ជាប់ទៅនឹងឋានៈ និងយកមកប្រើដើម្បីរឹតត្បិតសិទ្ធិ និង/ឬ បង្កើតស្តង់ដារគរិយាបថណាមួយ។

សេចក្តីថ្លៃថ្នូរ ឋានៈ និងសេរីភាពនៃការបញ្ចេញមតិ

មានឧទាហរណ៍ច្រើន អំពីសេចក្តីថ្លៃថ្នូររបស់បុគ្គល ដែលត្រូវបានប្រើ ដើម្បីកម្រិតសេរីភាពនៃការបញ្ចេញមតិ។ ពេលខ្លះ វាទាក់ ទងនឹងបុគ្គលជាក់លាក់ណាមួយ។ ឧទាហរណ៍ មាត្រា ៤៣៥ ស្តីនៃវិសោធនកម្មក្រមព្រហ្មទណ្ឌ ឆ្នាំ២០១៨ បានហាមឃាត់ “វាចា កាយវិការ សំណេរ គំនូរ ឬវត្ថុដែលប៉ះពាល់ដល់សេចក្តីថ្លៃថ្នូរនៃអង្គព្រះមហាក្សត្រ”។ “សេចក្តីថ្លៃថ្នូរ” នៅទីនេះ អាចបកស្រាយថា ជា “កេរ្តិ៍ឈ្មោះ” ឬ “កិត្តិយស” ។ ចំណុចនេះឆ្លុះបញ្ចាំងក្នុងមាត្រា ៥០២ នៃក្រមព្រហ្មទណ្ឌផងដែរ ដែលកំណត់និយមន័យ និងហាមឃាត់ការ “ការប្រមាថ” ដែល “ប៉ះពាល់ដល់សេចក្តីថ្លៃថ្នូររបស់បុគ្គល”។ ជាទូទៅ សេចក្តីថ្លៃថ្នូរត្រូវបានភ្ជាប់នឹងទស្សនាទានដូចជា សណ្តាប់ធ្នាប់សាធារណៈ ទំនៀមទម្លាប់សង្គម និងសន្តិសុខជាតិ។ ជាឧទាហរណ៍ មាត្រា ៤១ នៃរដ្ឋធម្មនុញ្ញ ហាមឃាត់ការប្រើប្រាស់សេរីភាពខាងការបញ្ចេញមតិដែល “នាំឱ្យប៉ះពាល់ដល់កិត្តិយសរបស់អ្នកដទៃ ទំនៀមទម្លាប់ល្អរបស់សង្គម សណ្តាប់ធ្នាប់សាធារណៈ និងសន្តិសុខសង្គមជាតិបានឡើយ”។ ពាក្យ «dignity» ក្នុងបរិបទនេះ ពេលខ្លះ គេបកប្រែថា «កិត្តិយស»។ គេអាចរកឃើញភាសាស្រដៀងគ្នានេះ នៅក្នុងច្បាប់ស្តីពីលក្ខន្តិកៈកំណាងរាង ឆ្នាំ២០០៦ ដែលអនុញ្ញាតឱ្យមានការដកអភ័យឯកសិទ្ធិ

ប្រសិនបើមតិយោបល់របស់កំណាងស្រី
“បានរំលោភបំពាននាំឱ្យប៉ះពាល់កិត្តិយសរបស់បុគ្គលដទៃ
ទំនៀមទម្លាប់ល្អរបស់សង្គម សណ្តាប់ធ្នាប់សាធារណៈ
និងសន្តិសុខជាតិ។” ទាក់ទងនឹងប្រព័ន្ធផ្សព្វផ្សាយព័ត៌មាន
ផែនការយុទ្ធសាស្ត្រឆ្នាំ២០១៤-២០១៨ បានព្រមានប្រឆាំងនឹង
“ការផ្សព្វផ្សាយ និងព័ត៌មាន”
ទាំងឡាយណាដែលអាចបណ្តាលឱ្យប៉ះពាល់ដល់ “ភាពសុខដុម
និងអន្តរាយដល់សន្តិភាពជាតិ
ឬបំពានលើសិទ្ធិរបស់បុគ្គលម្នាក់ៗ
ក៏ដូចជាប៉ះពាល់ដល់កិត្តិយស
និងសេចក្តីថ្លៃថ្នូររបស់មនុស្សទូទៅ” ខណៈអនុក្រឹត្យឆ្នាំ២០២១
ដែលបង្កើតឱ្យមានច្រកទ្វារអ៊ីនធឺណិតជាតិ
បានដាក់ចេញនូវការរឹតត្បិតលើការផ្តល់សេវាអ៊ីនធឺណិតផ្នែក
លើមូលដ្ឋាន “សុវត្ថិភាព សណ្តាប់ធ្នាប់សាធារណៈ សេចក្តីថ្លៃថ្នូរ
រឿយៗ ប្រពៃណី និងទំនៀមទម្លាប់សង្គម”។

ភាសានៃសេចក្តីថ្លៃថ្នូរ
ក៏ត្រូវបានលើកយកមកប្រើដើម្បីកំណត់ស្តង់ដារឥរិយាបថ
នៅទីសាធារណៈផងដែរ។ ក្នុងរយៈពេល
ច្បាប់ស្តីពីការធ្វើបាតុកម្មដោយសន្តិវិធី
តម្រូវឱ្យការរៀបចំត្រូវធ្វើឡើង “ដោយភាពថ្លៃថ្នូរ”
ក្នុងមធ្យោបាយមួយដែល “សមស្រប” (មាត្រា ១៨)។ ថ្មីៗនេះ
សេចក្តីព្រាងច្បាប់ស្តីពីសណ្តាប់ធ្នាប់សាធារណៈ ឆ្នាំ២០២០
បានបញ្ចូល “ការថែរក្សាប្រពៃណីជាតិ
និងសេចក្តីថ្លៃថ្នូររបស់ពលរដ្ឋ”
ក្នុងចំណោមយុត្តិកម្មផ្សេងទៀត
ដើម្បីដាក់ចេញនូវការរឹតត្បិតលើសេរីភាពនៃការបញ្ចេញមតិ
ដែលរួមមានមាត្រាដែលហាមឃាត់បុរសមិនអោយដោះអាវ
នៅទីសាធារណៈ
និងហាមឃាត់ស្ត្រីមិនអោយស្លៀកសម្លៀកបំពាក់
“ខ្លីលើខ្លីចក្រោម” ឬ “ស្តើងមើលឃើញឆ្កុះ”។
បទល្មើសដែលអាចកើតមានផ្សេងទៀត រួមមាន
“ការបញ្ចេញអាកប្បកិរិយាច្រងេងច្រងាង”
ការសុំទានតាមគ្រប់រូបភាព
ការហាមឃាត់ការយកទីសាធារណៈជាទីស្នាក់អាស្រ័យបណ្តោះ
អាសន្ន។ គួរកត់សម្គាល់ថា សេចក្តីព្រាងច្បាប់នេះ
រងការរិះគន់ពីសង្គមស៊ីវិលកម្ពុជា
ដោយសារតែវាមិនបានពន្យល់ឱ្យបានច្បាស់
លាស់ពីនិយមន័យនៃ
“ស្តង់ដារនៃសេចក្តីថ្លៃថ្នូរដែលមាននៅខាងក្នុងខ្លួន” ដូច្នេះ
នេះជាការទុកចន្លោះប្រហោងឱ្យមានការអនុវត្តវិស្វកម្ម(HRW,2020)។

ជំនាញវិជ្ជាជីវៈដែលមានសេចក្តីថ្លៃថ្នូរ

ការយោងផ្សេងទៀត
ទាក់ទងនឹងឥរិយាបថថ្លៃថ្នូរនៃវិជ្ជាជីវៈជាក់លាក់មួយចំនួន។
ក្នុងនោះ ផែនការយុទ្ធសាស្ត្រឆ្នាំ២០១៤-២០១៨
តម្រូវឱ្យមន្ត្រីរាជការ
“ត្រូវអនុវត្តការកិច្ចប្រកបដោយសេចក្តីថ្លៃថ្នូរ”
ខណៈដែលក្រមសីលធម៌មេធាវី
តម្រូវឱ្យអ្នកអនុវត្តច្បាប់គោរព «សេចក្តីថ្លៃថ្នូររបស់មេធាវី»
និង «សេចក្តីថ្លៃថ្នូរនៃវិជ្ជាជីវៈ»។
អង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាលនៅកម្ពុជា
បានរិះគន់ការសម្រេចរបស់ តុលាការ
ដោយប្រើប្រាស់ភាសាស្រដៀងគ្នា
និងស្នើឱ្យចៅក្រមទាំងអស់ការពារ «សេចក្តីថ្លៃថ្នូរ
និងបង្កើតជំនឿទុកចិត្តលើស្ថាប័នតុលាការ
នៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា» (LICADHO, 2007)។ ក្នុងបរិបទ
នេះ សេចក្តីថ្លៃថ្នូរអាចជាសេចក្តីប្រាថ្នា
ដែលច្បាប់ស្តីពីការអប់រំ ឆ្នាំ២០០៧ ការពារ «សិទ្ធិមនុស្ស
ជាពិសេសសិទ្ធិមានសេចក្តីថ្លៃថ្នូរ» របស់អ្នកសិក្សា

ប៉ុន្តែក៏បានកត់សម្គាល់សិទ្ធិ “ក្នុងការទទួលបានសេច
ក្តីថ្លៃថ្នូរនៃតម្លៃវិជ្ជាជីវៈ”
និងចងករណីយកិច្ចរបស់អ្នកសិក្សាក្នុងការ
“អភិវឌ្ឍចំណេះដឹង ជំនាញ សមត្ថភាព ស្មារតី
និងសេចក្តីថ្លៃថ្នូរ។

សេចក្តីថ្លៃថ្នូររបស់ស្ត្រី និងជីវិតគ្រួសារ

ពេលខ្លះ សេចក្តីថ្លៃថ្នូរ ហាក់មានលក្ខណៈការពារ
និងជាឧបសគ្គរារាំងក្នុងពេលដំណាលគ្នា។
ការណ៍នេះបានបង្ហាញច្បាស់ ទាក់ទងនឹង
“សេចក្តីថ្លៃថ្នូររបស់ស្ត្រី”។ នៅក្នុងយុទ្ធសាស្ត្រចតុកោណ
និងផែនការយុទ្ធសាស្ត្រ (២០១៩-២០២៣)
សមិទ្ធផលនានារបស់ រាជរដ្ឋាភិបាលក្នុង
“ការលើកស្ទួយសីលធម៌សង្គម សេចក្តីថ្លៃថ្នូររបស់ស្ត្រី
និងគ្រួសារកម្ពុជា” ត្រូវបានកោតសរសើរ
ហើយផែនការយុទ្ធសាស្ត្រក៏អំពាវនាវឱ្យអ្នកសារព័ត៌មាន
គោរពសេចក្តីថ្លៃថ្នូររបស់ជនរងគ្រោះ
និងអ្នករស់រានមានជីវិត។ ច្បាប់
និងគោលនយោបាយស្តីពីអំពើជួញដូរមនុស្ស
និងអំពើធ្វើអាជីវកម្មផ្លូវភេទ បានហាមឃាត់សកម្មភាព
“ដែលប៉ះពាល់ដល់សេចក្តីថ្លៃថ្នូររបស់ស្ត្រី” ប៉ុន្តែដាក់
“សេចក្តីថ្លៃថ្នូររបស់ស្ត្រី” ទន្ទឹមគ្នានឹងទស្សនាទាន
“គុណតម្លៃខ្មែរ” “គ្រួសារខ្មែរ” និង “សីលធម៌សង្គម”។
អង្គការសង្គមស៊ីវិល បានជំទាស់នឹង
«បរិបទសង្គមនិងច្បាប់» នៅកម្ពុជា
ដែលរឹតត្បិតការស្លៀកពាក់របស់ស្ត្រី (HRW, 2020) និង
“ដាក់ការស្តីបន្ទោសលើស្ត្រីចំពោះអំពើហិង្សាដែលពួកគេបាន
ជួបប្រទះ (NGO-CEDAW, 2018) ដែលបង្ហាញថា
“សេចក្តីថ្លៃថ្នូររបស់ស្ត្រី” តម្រូវឱ្យមានឥរិយាបថមួយចំនួន។
ពាក់ព័ន្ធនឹងចំណុចនេះ
ច្បាប់ស្តីពីការទប់ស្កាត់អំពើហិង្សាក្នុងគ្រួសារ
និងកិច្ចការពារជនរងគ្រោះ មិនរាប់បញ្ចូលរាល់
“ការប្រៀនប្រដៅដាក់វិន័យ” ដើម្បីឱ្យសហព័ទ្ធ កូន
និងអ្នកនៅក្នុងបន្ទុក
“ដើរក្នុងផ្លូវល្អតាមលក្ខណៈរស់នៅថ្លៃថ្នូរ និងទំនៀមទម្លាប់
និងប្រពៃណីល្អរបស់ជាតិ”
ក្នុងនិយមន័យនៃអំពើហិង្សាក្នុងគ្រួសារឡើយ (មាត្រា ៨)។

ឯកសារយោង

Asian Human Rights Commission. 2012. Cambodia: The Culture of Impunity and Violence Must Stop, <http://www.humanrights.asia/news/ahrc-news/AHRC-STM-116-2012/>

Barroso, Luis Roberto. (2012). Here, there, and everywhere: Human dignity in contemporary law and in the transnational discourse. Boston College International and Comparative Law Review, 35(2), 331-394.

Cambodian Center for Human Rights. 2010. Cambodia Gagged: Democracy at Risk? Report on Freedom of Expression in Cambodia (CCHR, Phnom Penh).

Cambodian NGO Committee on CEDAW. 2018. Dignity Project, <https://ngocedaw.org/dignity-project/>.

Düwell, Marcus et al (ed). 2014. The Cambridge Handbook of Human Dignity: Interdisciplinary Perspectives. Cambridge University Press.

Human Rights Watch. 2020. Civil Society Organizations Call for the Draft Law on Public Order

to be Immediately Discarded: Joint Statement,

នៃសាកលវិទ្យាល័យក្រុងនីតិសាស្ត្រ និងវិទ្យាសាស្ត្រសេដ្ឋកិច្ច រាជធានីភ្នំពេញ ប្រទេសកម្ពុជា។

បណ្ឌិត Rachel Killean
សាស្ត្រាចារ្យជាន់ខ្ពស់ នៅសាលាច្បាប់
នៃសាកលវិទ្យាល័យ Queen's University
Belfast ប្រទេសអង់គ្លេន

<https://www.hrw.org/news/2020/08/13/civil-society-organizations-call-draft-law-public-order-be-immediately-discarded>.

Huong, Ngo T.M.. 2018. Asian Values and Human Rights. *Journal of Southeast Asian Human Rights* 2(1)302-322.

Inoue, Kyoko (1991), *MacArthur's Japanese Constitution: A Linguistic and Cultural Study of its Making* (University of Chicago Press).

Ledgerwood, Judy & Kheang Un. 2003. Global Concepts and Local Meaning: Human Rights and Buddhism in Cambodia. *Journal of Human Rights* 2(4) 531 - 549.

LICADHO. 2007. Statement - Unjust verdict of Appeal Court on Born Samnang and Sok Sam Oeun Case, <https://www.licadho-cambodia.org/pressrelease.php?perm=150>.

Lee, Man Yee Karen. 2008. Universal Human Dignity: Some Reflections in the Asian Context. *Asian Journal of Comparative Law* 3.

McCrudden, Christopher. 2013. *Understanding Human Dignity*. Oxford University Press, Oxford.

-----, forthcoming. Human Dignity. in Christina Binder, Manfred Nowak, Jane A Hofbauer, and Philipp Janig (eds), *Elgar Encyclopedia of Human Rights*.

Peou, Sorpong. 2019. Cambodia in 2018: A Year of Setbacks and Successes. *Southeast Asian Affairs* 104-119.

Pou, Sovachana and Alice Beban. 2019. Human Security Problems in Cambodia: Far from Over in Yoichi Mine, Oscar Gómez and Ako Muto (eds), *Human Security Norms in East Asia* (Palgrave) 23-44.

Reporters Without Borders, 'Hun Sen's War on Critics' <<https://rsf.org/en/cambodia>>.

World Justice Project, *Rule of Law Index, 2017-2018* (Washington, DC: World Justice Project, 2018).

អំពីអ្នកនិពន្ធ

លោកស្រី តាន់ បូរ៉ាវីន

ជាអ្នកស្រាវជ្រាវនិងសាស្ត្រាចារ្យនៃមជ្ឈមណ្ឌលសិក្សាស្រាវជ្រាវនីតិមនុស្សធម៌

អត្ថបទស្រាវជ្រាវសង្ខេបនេះ ធ្វើឡើងជាផ្នែកមួយនៃគម្រោងស្រាវជ្រាវរយៈពេល២ឆ្នាំ ក្រោមប្រធានបទ "ការកំណត់ទស្សនានាន «សេចក្តីថ្លៃថ្នូរជាមនុស្ស» នៅកម្ពុជា"។ គម្រោងនេះ ជាកិច្ចសហការរវាងមជ្ឈមណ្ឌលសិក្សាស្រាវជ្រាវនីតិមនុស្សធម៌ និងសាកលវិទ្យាល័យ Queen's University Belfast និងទទួលបានជំនួយផ្នែកហិរញ្ញវត្ថុពី បណ្ឌិតសភាមនុស្សធម៌ និងវិទ្យាសាស្ត្រសង្គមដើម្បីដោះស្រាយបញ្ហាប្រឈមសកល នៃចក្រភពអង់គ្លេស (British Academy Humanities and Social Sciences Tackling Global Challenges Fund) គម្រោងជំនួយលេខ : TGC\200177។ សម្រាប់ព័ត៌មានបន្ថែម សូមទាក់ទងមកកាន់ប្រធានក្រុមស្រាវជ្រាវ តាមរយៈ Rachel.killean@qub.ac.uk។ សម្រាប់ព័ត៌មានបន្ថែមអំពីគម្រោង សូមចូលទៅកាន់: <https://law.qub.ac.uk/schools/SchoolofLaw/research/research-news/LocatingHumanDignityinCambodiaProjectCommences.html>

សម្រាប់ការយោង:

Boravin, T., and Killean, R., (2021). Locating 'Human Dignity' in Cambodia: A Review of Law, Policy and Civil Society Documentation. *CSHL Research Brief Vol. 3*.

ទំនាក់ទំនង

មជ្ឈមណ្ឌលសិក្សាស្រាវជ្រាវនីតិមនុស្សធម៌ ជានិទ្ទេសនៃអភិបាលកិច្ច មហាវិថីព្រះមុនីវង្ស សង្កាត់ទន្លេបាសាក់ ខណ្ឌចំការមន រាជធានីភ្នំពេញ កម្ពុជា

(855) 89 660 060
(855) 23 6940 444

contact@elbbl-cshl.org

<https://www.facebook.com/cshlelbb/>

www.cshl-kh.org

